

Quy trình cải tiến phương pháp dạy học môn Giáo dục Kinh tế và Pháp luật lớp 11 nhằm tích cực hóa học sinh ở trường trung học phổ thông tỉnh Sơn La

Nguyễn Hải Minh

ThS. Trường ĐH Tây Bắc

Received: 1/6/2024; Accepted: 5/6/2024; Published: 10/6/2024

Abstract: Promoting the positive of learners is an important task in the current educational innovation. This problem has been researched by many scientists and teachers in all regions of the country and offered many innovations and innovations. In order to contribute to the view of applying some modern teaching techniques and stemming from teaching reality, we would like to propose the process of improving the teaching method of economic and legal education of grade 11 to accumulate Chemical pole at Son La High School

Keywords: Process of improving teaching methods; Active chemistry, high school in Son La province

1. Đặt vấn đề

Nghiên cứu được thực hiện nhằm khảo sát thực trạng tích cực hóa học sinh (HS) theo hướng cải tiến phương pháp dạy học (PPDH) môn *Giáo dục Kinh tế và Pháp luật* (GD KT&PL) tại tỉnh Sơn La, được khảo sát trên 45 giáo viên (GV) dạy Giáo dục công dân ở các trường trung học phổ thông (THPT) tỉnh Sơn La. Thực trạng mức độ vận dụng cải tiến PPDH nhằm phát huy tính tích cực của HS trong dạy học GD KT&PL ở trường THPT tỉnh Sơn La là thấp khi thang điểm Likert ba điểm chỉ đạt điểm trung bình ($\bar{DTB}=1.61$). Có nhiều yếu tố ảnh hưởng tới cải tiến PPDH nhằm phát huy tính tích cực của HS trong dạy học GD KT&PL ở trường THPT tỉnh Sơn La. Trong đó, “Năng lực vận dụng cải tiến PPDH nhằm phát huy tính tích cực của HS trong dạy học GD KT&PL ở trường THPT của GV” có ảnh hưởng nhiều nhất. Điều này cho thấy sự cần thiết phải xây dựng được Quy trình vận dụng cải tiến PPDH nhằm phát huy tính tích cực của HS trong dạy học GD KT&PL ở trường THPT tỉnh Sơn La. Do thời gian và năng lực có hạn, tác giả thực hiện xây dựng quy trình cải tiến PPDH môn GD KT&PL lớp 11 nhằm tích cực hóa HS ở trường THPT tỉnh Sơn La.

2. Nội dung

2.1. Cơ sở lý luận của Quy trình cải tiến PPDH môn GD KT&PL nhằm tích cực hóa HS ở trường THPT

Tổ chức cải tiến PPDH môn GD KT&PL nhằm tích cực hóa HS ở trường THPT được biểu hiện qua các hoạt động cụ thể:

* *Huy động kinh nghiệm và trải nghiệm thực tế của HS:* GV cho HS huy động mọi giác quan vào quá trình học tập để đạt được mục tiêu bài học. Một mặt dùng hoạt động trải nghiệm cá nhân để chuyển hóa

thành tri thức, mặt khác đưa kiến thức, kỹ năng đã có vào thực tiễn cuộc sống, gắn kiến thức với thực tiễn. Huy động kinh nghiệm và trải nghiệm thực tế của HS được biểu hiện ở các hoạt động: Huy động kiến thức có sẵn của HS liên quan đến nội dung học; Huy động tìm kiếm thông tin liên quan đến nội dung học; Cho HS tham gia trải nghiệm cụ thể.

* *Hoạt động tiếp nhận thông tin, nội dung bài học GD KT&PL:* Tiếp nhận nội dung bài học là quá trình giúp HS hiểu bản chất, đặc điểm, quy luật... của nội dung bài học nhờ sự vận dụng hài hòa giữa PPDH và kinh nghiệm của HS để lí giải sự hiểu biết về nội dung bài học. Hoạt động này bao gồm: Hoạt động cảm nhận nội dung bài học; Hoạt động thâm nhập nội dung bài học; Hoạt động tạo lập nội dung bài học GD KT&PL.

* *Hoạt động củng cố nội dung bài học GD KT&PL:* cải tiến PPDH nhằm tích cực hóa HS trong hoạt động củng cố là tạo điều kiện vận dụng kiến thức, KN của bản thân vào giải quyết các tình huống tương tự trong học tập, trong cuộc sống qua đó đạt mục đích giúp HS củng cố kiến thức, kỹ năng hình thành trong giờ học. Hoạt động được biểu hiện ở các hoạt động: Tổng kết kiến thức linh hoạt được; Vận dụng vào thực tiễn học tập; Thực hiện hoạt động ngoài giờ học GD KT&PL

2.2. Quy trình cải tiến PPDH môn GD KT&PL 11 nhằm tích cực hóa HS ở trường THPT tỉnh Sơn La

2.2.1. Các nguyên tắc của việc cải tiến PPDH môn GD KT&PL nhằm tích cực hóa HS ở trường THPT

Chúng tôi đề xuất bốn nguyên tắc trong việc cải tiến PPDH môn GD KT&PL nhằm tích cực hóa HS ở trường THPT tỉnh Sơn La như sau: Hoạt động cải tiến PPDH phải đảm bảo mục tiêu môn GD KT&PL; Hoạt động cải tiến PPDH phải kết hợp với các hoạt động khác; Hoạt động cải tiến PPDH phải đa dạng các

hình thức hoạt động; Hoạt động cải tiến PPDH phải tạo được hứng thú học tập cho HS.

2.2.2. Quy trình cải tiến PPDH môn GD KT&PL nhằm tích cực hóa HS ở trường THPT

Trên cơ sở thực tiễn trong quá trình giảng dạy cũng như yêu cầu đổi mới PPDH, chúng tôi đề xuất quy trình cải tiến PPDH môn GD KT&PL nhằm tích cực hóa HS ở trường THPT gồm:

Bước 1: Hoạt động huy động kiến thức sẵn có và trải nghiệm cụ thể. Ở bước này HS cần được tạo điều kiện huy động kiến thức, kinh nghiệm đã có vào quá trình tiến hành các hoạt động học tập (HĐHT) thuận lợi, hiệu quả. GV hỗ trợ, hướng dẫn HS chuẩn bị các HĐHT chu đáo, dành thời gian thích đáng và có hình thức khơi gợi, khích lệ HS tham gia vào các HĐHT, để lại ấn tượng đặc biệt cho HS.

Bước 2: Hoạt động chiếm lĩnh. Ở bước này HS vừa có thể “bước vào” vừa có thể “bước ra” khỏi nội dung bài học một cách linh hoạt, HS được hướng dẫn để nhìn lại quá trình trải nghiệm của mình và thu về kiến thức, KN bài học. Tiến hành các HĐHT cần được phối hợp chặt chẽ, tạo cơ hội cho HS tích cực hoạt động, hình thành kiến thức, KN hướng tới phát triển năng lực một cách tốt nhất.

Bước 3: Hoạt động chuyển hóa

HS đã có kiến thức, KN đã được lĩnh hội, giúp HS đem kiến thức, KN đó vào thử nghiệm tích cực, tức là đưa vào thực tiễn để kiểm nghiệm. Qua thử nghiệm thực tiễn, HS nhận định lại những kiến thức đã có. Bước vào giai đoạn học tập này, bản thân HS có sự chuyển đổi thông qua các hoạt động. Chính hoạt động thử nghiệm giúp HS điều chỉnh, sửa sai những gì mà HS có được, đồng thời củng cố, mở rộng, phát triển và hoàn thiện kiến thức, KN.

2.3. Cách thức tổ chức thực hiện quy trình cải tiến PPDH môn GD KT&PL nhằm tích cực hóa HS ở trường THPT tỉnh Sơn La

2.3.1. Hoạt động huy động kiến thức sẵn có và trải nghiệm cụ thể

** Hoạt động huy động kiến thức sẵn có*

Trong dạy học GD KT&PL ở trường THPT, việc cho HS huy động kiến thức nền, kinh nghiệm sẵn có là một việc làm khá mới mẻ bởi trước đây GV mới chỉ chú ý đến quá trình nhận thức của HS về nội dung bài học chứ chưa chú ý đến cho HS huy động vốn sống, kinh nghiệm sẵn có vào học tập. Khi dạy bài 1: “Cạnh tranh trong nền kinh tế thị trường” (SGK GD KT&PL 11), GV tạo cơ hội cho các em vận dụng kiến thức, vốn kinh nghiệm trong thực tế chủ động khám phá tri thức, khoảng cách giữa lý thuyết và thực tiễn sẽ được rút ngắn. Cho HS trao đổi về các vấn đề liên quan đến

các hoạt động: Cạnh tranh trong sản xuất kinh doanh

Ví dụ: trong hoạt động khởi động đi vào nội dung bài học GV cho HS xem một đoạn clip ngắn hoặc cho các em tự tái hiện lại các hoạt động về cạnh tranh đã từng gặp trong cuộc sống:

- GV yêu cầu HS chia sẻ nhóm đôi và trả lời câu hỏi: *Theo em, những hoạt động này chứa đựng nội dung gì?*

Bản thân em đã từng trải qua hoặc được chứng kiến trực tiếp những hoạt động này chưa?

Những hoạt động đó họ làm nhằm mục đích gì? Vì sao họ lại phải thực hiện các hoạt động đó?

Sau đó HS thành lập nhóm đôi chia sẻ ý tưởng, thảo luận. Nhóm đôi này lại chia sẻ tiếp với nhóm đôi khác hoặc với cả lớp mục đích HS huy động kiến thức sẵn có và đã được trải nghiệm cụ thể từ đó HS tìm ra câu trả lời, HS sẽ phát triển được những câu trả lời tốt, biết lắng nghe, tóm tắt ý của bạn cùng nhóm và tích cực tham gia vào tìm kiếm tri thức.

** Hoạt động trải nghiệm cụ thể*

Tham gia các hoạt động trải nghiệm (HĐTN) cụ thể giúp nội dung các bài học không còn là những kiến thức khô khan, khó hiểu mà bắt đầu có hình hài vóc dáng, linh hoạt, sống động như nó vốn tồn tại trong cuộc sống. Tham gia các HĐTN, HS dựa vào các chất liệu đời sống, kết hợp với sự hình dung, tưởng tượng, gắn thực tiễn vào bài học là một cách học hứng thú, giúp cho HS thấy quá trình học tập nhẹ nhàng, hưng phấn. Có nhiều cách cho HS tham gia vào các HĐTN cụ thể như: Tổ chức cho HS trải nghiệm hoạt động thực tiễn ngoài thực tế của địa phương; cho HS đi tham quan trực tiếp các nội dung gắn liền với nội dung học tập... HS quan sát tìm hiểu, khám phá và trải nghiệm được rất nhiều điều thú vị từ thực tiễn. Vào giờ học GV cho HS huy động kiến thức các em tích lũy được trong chuyến đi trải nghiệm, hình dung, tưởng tượng và tái hiện lại khi học bài.

Thực hành trực tiếp trên đối tượng có vai trò quan trọng trong quá trình dạy học, đem lại cho HS sự hứng thú, yêu thích và hiểu thấu đáo về nội dung bài học. Để thực hành trực tiếp trên đối tượng, HS cần huy động các giác quan, khả năng tổng hợp của bản thân từ đó phát huy tính tích cực, đem lại hứng thú cho HS trong quá trình học tập. Với chủ đề 1: “Cạnh tranh, cung – cầu trong nền kinh tế thị trường” (SGK GD KT&PL 11), trước khi dạy chủ đề này GV tiến hành cho HS trực tiếp được trải nghiệm thực tế đi mua hàng hóa tại các chợ đóng trên địa bàn nơi HS sinh sống. Thông qua thực hành trực tiếp giúp HS hiểu và vận dụng vào bài học tốt hơn.

Trong điều kiện không thể tổ chức các HĐTN cụ

thể, GV có thể tổ chức cho HS *quan sát hình ảnh, video* qua màn hình tivi, máy chiếu.

2.3.2. Hoạt động chiếm lĩnh

* *Hoạt động chiếm lĩnh trong tiếp nhận bài học GD KT&PL*

- *Hoạt động cảm nhận bài học GD KT&PL*: để HS huy động mọi giác quan để lưu giữ thông tin, khơi dậy năng lực liên tưởng, tưởng tượng, tái hiện nội dung của bài học từ đó hiểu về ý nghĩa, giá trị của bài học. Khi dạy bài 1: “Cạnh tranh trong nền kinh tế thị trường” (SGK GD KT&PL 11), GV chia lớp thành các nhóm nhỏ kết hợp sử dụng kỹ thuật động não kết hợp với kỹ thuật đóng vai để hoàn thành tìm hiểu nội dung bài học cũng như hoàn thành Hoạt động thâm nhập bài học GD KT&PL

Giai đoạn 1: GV chia lớp thành các nhóm nhỏ đưa ra các chủ đề chuẩn bị sẵn cho các nhóm. Từ đó các nhóm tiến hành kỹ thuật động não để đưa ra các ý tưởng về nội dung sẽ tiến hành như: xây dựng ý tưởng cho kịch bản, dự kiến phân vai, xây dựng bối cảnh khi thực hiện kỹ thuật đóng vai.

- *Hoạt động thâm nhập bài học GD KT&PL*: GV tiến hành cho HS tham gia kỹ thuật đóng vai giúp HS tái hiện nội dung bài học, đồng thời tăng sự hứng thú khi tìm hiểu về một bài học.

Giai đoạn 2: GV cho HS sử dụng kỹ thuật đóng vai dựa trên các ý tưởng đã đạt được ở giai đoạn 1, giúp HS trải nghiệm trong vai trò nhân vật, suy nghĩ về nhân vật để hình thành kiến thức, kỹ năng. Kỹ thuật đóng vai có thể tiến hành theo các bước sau: *Bước 1/* Xây dựng ý tưởng cho kịch bản, Dự kiến phân vai, xây dựng bối cảnh (đã thực hiện ở giai đoạn 1); *Bước 2/* HS đóng vai; *Bước 3/* HS nhận xét những thành công của bài học từ nghệ thuật đóng vai; *Bước 4/* GV kết luận, giúp HS rút ra bài học cho bản thân.

- *Hoạt động đánh giá bài học GD KT&PL*: Đề HS có ý kiến đánh giá về bài học, GV đưa ra những gợi ý làm nảy sinh trong đầu HS những băn khoăn tự hỏi, suy nghĩ lí giải về sự trải nghiệm của bản thân để HS tự duy, tự tìm được điều băn khoăn hoặc nêu lên suy nghĩ về vấn đề trong nội dung bài học.

2.3.3. Hoạt động chuyển hóa

* *Hoạt động củng cố*:

Mục đích giúp HS củng cố kiến thức, KN hình thành trong giờ học; vận dụng tri thức, kỹ năng của bản thân vào giải quyết các tình huống tương tự trong học tập, trong cuộc sống. Sau khi dạy bài 1: “Cạnh tranh trong nền kinh tế thị trường” (SGK GD KT&PL 11), GV tổ chức cho HS củng cố, mở rộng kiến thức nhằm mục đích giúp HS có thêm hiểu biết về cạnh tranh trong nền kinh tế thị trường. GV kết hợp sử dụng

kỹ thuật động não với kỹ thuật tia chớp.

Tiến hành: GV chia lớp thành 4 đội tương ứng với 4 tổ: xanh, đỏ, vàng, tím. GV phát cho mỗi đội 1 miếng bìa hình chữ nhật (5×15) cùng màu với tên đội. GV đưa ra các câu hỏi trong phần luyện tập (SGK GD KT&PL tr 9 – tr 10). Đội nào có câu trả lời thì giơ hình chữ nhật lên, trả lời đúng thì được cộng điểm, trả lời sai thì nhường lượt trả lời cho các đội còn lại.

* *Hoạt động ngoài giờ học GD KT&PL*: HĐTN ngoài giờ học hỗ trợ cho cải tiến PPDH nhằm tích cực hóa HS trong giờ học, tạo cơ hội để HS tự bộc lộ nhân cách và khẳng định mình. Tổ chức HĐTN ngoài giờ học tốt sẽ cuốn hút HS vào các hoạt động trong giờ học, điều chỉnh quá trình phát triển nhận thức, KN sống của HS, góp phần làm cho hoạt động trong giờ học đạt hiệu quả cao.

- *Hoạt động tham quan, dã ngoại*, là hình thức tổ chức HĐTN hiệu quả nhất bởi tính hấp dẫn đối với HS như: “Tham quan các danh lam thắng cảnh, di tích lịch sử văn hóa; tham quan các cơ sở sản xuất, làng nghề, tham quan các viện bảo tàng...” những kiến thức HS được trải nghiệm trong chuyến tham quan sẽ được phát huy trong các giờ học GD KT&PL.

3. Kết luận

GV THPT tỉnh Sơn La đã có những hiểu biết về cải tiến PPDH môn GD KT&PL nhằm tích cực hóa HS ở trường THPT nhưng ở mức thấp; 100% GV tỉnh Sơn La đã có vận dụng cải tiến PPDH môn GD KT&PL nhằm tích cực hóa HS ở trường THPT trong dạy học GDCD ở trường THCS, nhưng mức độ vận dụng ở mức thấp.

Trên cơ sở thực trạng trên, chúng tôi xây dựng quy trình tổ chức cải tiến PPDH môn GD KT&PL nhằm tích cực hóa HS ở trường THPT với ba bước: *Bước 1: Hoạt động huy động kiến thức sẵn có và trải nghiệm cụ thể; Bước 2: Hoạt động chiếm lĩnh; Bước 3: Hoạt động chuyển hóa*

Tài liệu tham khảo

[1] Đặng Văn Đức, Nguyễn Thu Hằng (2004) - Phương pháp dạy học Địa lý theo hướng tích cực, NXGDHSP Hà Nội.

[2] Nguyễn Thị Mỹ Lộc (2022), *Giáo dục Kinh tế và Pháp luật II* - Cảnh Điều; NXB Đại học Huế.

[3] Châu Thị Hồng Nhựt (2013): *Vận dụng phương pháp dạy học theo hướng tích cực hoá người học cho môn Thiết kế trang phục 2 tại trường Đại học Sư phạm Kỹ thuật Thành phố Hồ Chí Minh*.

[4] Nguyễn Thị Ngọc Thạch (2013): *Cải tiến phương pháp dạy học môn Tin học lớp 7 Theo hướng tích cực hóa người học tại trường THCS Tân Đông Hiệp, thị xã Dĩ An, tỉnh Bình Dương*